

Šiame numeryje:

Redaktoriui atsisveikinant.

Vilniaus mylėtojas dail. M. Dobužinskis.

M. Dobužinskis apie M. K. Čiurlionį.

Pokalbis su soliste Lilija Šukyte.

Kazio Bradūno eilėraščiai.

Ką Česlovas Milošas sako apie savo gimtinę.

Viktoro Petravičiaus Paryžiaus prisiminimų temos.

Nauji leidiniai.

Nauja opera Chicagoje.

Kertinė Parasė

Redaktoriui atsisveikinant

Kada daugiau kaip prieš dvidešimt vienerius metus lietūviai mariononai mane pakvietė redaguoti „Draugo“ kultūrinį priedą, būtų buvę sunku patikėti, kad tiek metų šiam darbe užsibūsiu. Ir ne dėl to, kad būčiau darbu alergetas tingins ar koks bėgūnas iš vienos darbovietės į kitą. Ano meto mano amžiuje metai paprasčių paprasčiausiai slinko dar kur kas lėčiau, ir net vieneri ar dveji metai atrodė gana netrumpas laikotarpis. Tad ir galvoti dešimtmečių kategorijomis kažkaip buvo tiesiog neįprasta. Dabargi išeinant į pensiją, atrodė, jog ir tas dvidešimtmetis su kaupu pralėkė šuoliais, o dabarties dienos jau skuba kone sprausminiui greičiu.

Suprantama, 1961 metais man su visa šeima persikelti iš jau apsispratusio gyvenimo Baltimorėje į Chicago buvo nelengva. Tačiau žengto žingsnio nesigailiu. Nerūgoja ir šeima: visi turėjome progos dirbti ir mokytis pasaulio lietuvių sostinėje, savųjų tarpe ir didžia dalimi saviškių labai. Ypač tai daug reiškė jaunimui, augant ir brestant Marquette Parko, Jaunimo centro bei Dainavos stovyklų aplinkoje.

Ir savo paties redakciniu darbu negaliu skustis. Lietūviai mariononai sudarė palankias sąlygas. Savo kultūrinio priedo puslapiuose turėjau laisvas rankas, ir leidėjai suprato šių puslapių reikalingumą išeivijos kultūriniam klotui. Ar aš pats padariau, ko iš manęs buvo tikėtasi ir ko visuomenė pageidavo, ne man čia spresti. Tačiau dariau viską, kas buvo įmanoma išeivijos sąlygose. Jeigu daugiau kaip dvidešimtmetį mano redaguotieji puslapiai bent kiek informavo ir formavo čionykštį kultūrinį interesą ir jeigu kada nors jie galės būti patikimu šaltiniu išeivijos kultūros istorijai, tai nieko daugiau ir negaliu norėti.

Tačiau jeigu kas nors pozityvaus yra padaryta, tai tik maža dalimi mano paties dėka. Didžiausias nuopelnas čia

tenka „Draugo“ kultūrinio priedo kūrybingiems bendradarbiams. Gausus jų būrys, ir savo iniciatyva, ir redaktoriaus angažuoti, nuolat ir nuolat savo plunksna atsiliepdavo į labai šakotas mūsų kultūrinio gyvenimo aktualijas, jas vertino, kėlė sugestijas naujiems prasiveržimams, neleidžiamai kultūriniam barams dirvonuoti. Bendradarbiai tad ir buvo tikrasis kultūrinio priedo veidas ir tikrieji mūsų kultūrinio laukų artojai. Be jų redaktorių, nors ir būčiau buvęs stebukladaris, nieko būčiau negalėjęs padaryti. Jiems čia tebūna nuosirdžiausia mano padėka už ilgametę ir nuolatinę talką.

Gal kas nors dabar čia paklaustų: tai kodėl išeinai? Atsakyčiau labai paprastai: ne vien tik solistas turi susiprasti, kada nueiti nuo scenos, bet ir etatinis redaktorius. Žinoma, būdamas pensijoje, dar paliktu man Dievulio laiku nebūsiu „atsižegnojęs“ nuo Draugo kultūrinio priedo puslapių, reikalui esant, visai talkinisi. To prašau ir kitus ligšiolinius kultūrinio priedo bendradarbius.

Suprantama, užbaigus kurį nors savo gyvenimo etapą, žmogų apima ir kažkoks nostalgikas gailumas. Man šiuo atveju būtų net sunku pasakyti, ar daugiau čia to gailumo, ar džiaugsmo? Daugiau gal net džiaugsmo, kai kultūrinis priedas bus leidžiamas ir toliau ir kai jį redaguos skaitytojams jau gerai savo įvalgiais straipsniais pažįstama Aušra Liulevičienė. Jai linkėdamas sėkmės, džiaugiuosi dar ir dėl to, kad tuo pačiu tolimas kultūrinio priedo egzistencija perkeliama jau ant šio krašte išsimokslinusios kartos pečių. Ir ne tik redakcinė prasme, bet ir uoliesniu šios kartos bendradarbiavimu kultūrinio priedo puslapiuose. Vyresnieji taipgi ir toliau nenusigręšime. Tačiau kultūrinio priedo naujų dešimtmečių šviesi ar tamsi ateitis vis tiek jau priklausys nuo vadinamos vidurinėsios išeivijos kultūrininkų kartos. Tai bus, galima sakyti, jos są-

Vilniaus mylėtojas dail. M. Dobužinskis

V. DAUGIRDAITĖ — SRUOGIENE

Praėjo 25 metai nuo dailininko prof. Mstislavo Dobužinskio (1875-1957) mirties — proga visuomenei priminti ir pagerbti jį už taip svarų įnašą į mūsų kultūrą.

Nepriklausomos Lietuvos inteligentai, ypač kauniečiai, kurie jį sutikdavo Kaune, Laisvės alėjoje, Meno mokykloje, teatre, negali jo pamiršti. Profesoriaus išvaizdoje buvo kažkas patrauklaus, nepaprasto, įkvėpiančio pagarbą; o tiems, kurie turėjo laimės su juo asmeniškai susitikti, jis liko giliai atmintyje: aukštas, lieknas, elegantiškas, nors jau tada nebe jaunuolis, mandagus su visais, gero išauklėjimo, santūrus ir estetas iki kaulo smegenų. Tačiau mūsų išeiviai, čia susitelkę iš įvairių Lietuvos kampų ir daug jaunesni, jau apie jį mažai tegirdėjo, retai kas jį domisi. Sielojames, kad kita tautai yra atėmę iš mūsų daug talentingų žmonių, kaip Adomą Mickevičių, Česlovą Milošą, net E. Kantą. Mes, lietuviai, nesame išimtis. Lenkų rašytojo J. Koženiovskio sūnus virto vienu iš žymiausių anglų prozaiku Joseph Conrad'u. Airis S. Beckett ir rumūnas Eugene Ionescu pradžiai kaip propaguoja absurdo teatrą. Zy-dai B. Pasternakas ir O. Mandelštamas atstovauja geriausiai šių laikų rusų poezijai. Skotų kilmės Lehmont, žinomas Ler-montovo pavarde, lygiai kaip Abi-sinijos juodojo paliktonis Alek-sandras Puškinas sukūrė iškiliausią rusų literatūros — auks-ko amžiaus poeziją. Retas rašyto-jas tokiu įkvėpimu ir vaizdin-gumu perteikė gamtos grožį kaip rusų klasikais N. Gogolis — poetiš-ka proza Ukrainos Dniepro, jos stepių aprašymus, nors ne ukrai-niškai, o tik rusiškai rašė. O pats buvo atsibastčiusių prie Poltavos lenkų vaikaitis, tikraja pavarde Janowski.

Tokių pavyzdžių rasime daugy-bė. Ir mūsųose pasitaikė, kad vo-

kietis Georgas Sauereinas para-sė mažlietuviams himną „Lietuviais esame mes gimę“, ku-ris nūdien yra kone pavergtos Lie-tuvos himnas.

Ne visi, kurie nutauto, visai nusigręžia nuo savo krašto. Yra svetur gimusių trečios, ketvirtos kartos išeivių, sugrįžusių prie sa-vo tautos ir jos kalbos, dovanoju-sių jai savo kūrybą.

Prie tokių priklauso Jurgis Bal-trušaitis, vienas iš didžiausių šio amžiaus rusų poetų ir M. V. Dobu-žinskis. Nors pastarojo šeima dau-žiau kaip prieš 100 metų buvo atsiskyrusi nuo Lietuvos, šis ru-sas savo darbais yra įleidęs gilius šaknis į Lietuvą, jos meną ir kul-tūrą.

M. Dobužinskis savo „Atsimini-muose“ * teigia, kad pagal šeimos tradiciją Dobužinskiai gyveno Lie-tuvoje nuo pat žilos senovės. Lie-tuvos Metrikos duomenimis herbo „Lubić“ Januškevičiai — Dobu-žinskiai jau 1532 m. buvo sėslūs Dabučių ir kitų Anykščių vietovių gyventojai. Kaip bajorai — rite-riai jie turėjo per amžius lieti krau-ją, ginant Lietuvą nuo maskvėnų, vokiečių, švedų. Tačiau 19-jo am-žiaus įvykiai, jungtinės Lietuvos — Lenkijos valstybės padalini-mai, vėliau sukilimai, skaudžiai paveikė į visus gyventojų sluogs-nius, daugelį nubloškė į Rusijos gi-minų, Sibiro. Ten jie patys ir jų vaikai, nenorėdami iš masės išsis-kišti, ypač per mišrias vedybas, nutauto, lygiai kaip dabar mato-me jaunąją mūsų kartą asimiliovan-tis į svetimą aplinką. Taip su-rusėjo ir Dobužinskiai.

Dailininko senelis P. Dobužin-kis buvo aukštas valstybės parei-gūnas: civilinėje tarnyboje pasie-gė generolo laipsnį. Jis buvo taip visų gerbiamas, kad jis ir caro Aleksandro III-jo juodosios reak-cijos metu galėjo likti kataliku; net savo namuose kalbėjo lenkiškai kaip to laiko daugumas Lietuvos dvarų ir miestų — miestelių gy-ventojų. Salone laikė didelį Tado Kosciuškos portretą, 1863 m. sukilėlių nuotrauką ir laikėsi vi-sų senų Lietuvos tradicijų, švėsda-

moningumo ir lietuviškojo kul-tūrinio gajumo egzaminas.

Ašai pats, baigęs šį tikrai įdomiausią savo gyvenimo eta-pą, norėčiau čia asmeniškai paspausti ranką ir atvira širdi-mi padėkoti visiems, kurie vienokiu ar kitokiu būdu prisidė-jo, kad tie dvidešimt vieneri metai pasilikty man nepamirš-tami. Ačiū.

Kazys Bradūnas

M. Dobužinskis

Aušros Vartai Vilniuje.

Dailininkas Mstislav Dobužinskis (1875-1957)

mas Kūčias, Kalėdas, Velykas. P. Dobužinskio žmona Sostakaitė taip pat buvo kilusi iš Lietuvos. Jo sūnus, dailininko tėvas V.P. Dobužinskis, rusų armijos genero-las, jau buvo stačiatikis, bet taip pat turėjo gilius ryšius su Lietuva.

Mstislav Dobužinskis gimė 1875.VIII.2 Didžiajame Naugar-de, ir ten praėjo jo vaikystė moti-nos giminių tarpe. Vėliau jis gy-veno Peterburge, Maskvoje, lankėsi Tambove, Kaukaze ir kito-se Rusijos vietovėse. Jautriai meni-ninko sielą giliai veikė jį supusi aplinka — istoriniai rūmai D. Naugardo ir Maskvos kremliai, puošnios cerkvės, rusų tautosaka bei tautodailė, ypač inteligentijs, kuri pasižymėjo aukštu kultūros lygiu, patriotizmu.

Būdamas 7 metų amžiaus ber-niukas, pirmą kartą susipažino su Lietuva, 1884 m. ir vėliau lankė-s Vilniuje dėdė teisininką. Pasinau-dojo maloniu autorius įpedi-nių leidimu, čia duodamos ištrau-kos iš M. Dobužinskio minėtų atsiminimų.

„Čia jau buvo mėlno dangaus

pavasaris ir po geometrinio ir rū-s-taus Peterburgo staiga pamatė-m siaurutes, kreivas gatves, įvai-rispalvius namus su stačiais, cer-pėmis dengtais stogais, ties ku-riais kilo į dangų aukšti bažnyčių bokštai ir bokšteliai. Viskas atro-dė šventiška, saulė linksmai šil-dė, ir oras buvo prisotintas ne-paprastai džiaugsmingo vėlykinių varpų skambesio. Tai nebuvo rit-mingas pravoslavų bažnyčių var-pų gaudesys, kokį aš girdėjau pa-čioje vaikystėje Naugarde, arba linksmai pašėlęs visų varpų dun-desys. Čia varpų garsai plaukė bangoms, ypatingai džiaugsmin-gai ir iškilmingai, — katalikų bažnyčių varpų garsus išgirdau pirmą kartą“.

Dobužinskių šeimos tradicijos buvo tvirtai susijusios su Vilniu-mi. Dailininko tėvas mokėsi Vil-niaus kadetų korpe, kuris po 1863 m. sukilimo buvo uždarytas. Jo trys broliai taip pat čia mokėsi. Kai sūnus išlaikė egzaminus į 2-ą klasę, tėvas labai stengėsi per-sikelti tarnauti „į artimą mums Vilnių... Vilnius mūsų šeimos ir vi-sos giminės buvo vadinamas „mū-sų“ miestu: apskritai, apsigyven-ti... mūsų protėvių žemėje... buvo nuolatinė tėvo svajonė“.

Ši svajonė įvyko 1888-9 metais. „Susijaudinęs laukiau, kada vėl pamatysiu miestą, kuris man la-bai patiko, bet nežinojau, kad atei-ty atsiras toks jam artimas jaus-mas: tarytum „kraujo balsas... Už sodo buvo pakrausė, tušti skly-pai, daržai ir „trešiamieji laukai“ iki paslaptingo miško — „Zakrete“ (Užvingio, V.S.), kuris tęsėsi iki su-pančios jį Neries. „Zakrete“ isi-bradavau į didžiausią miško tan-kumyną, kur tarp šimtmečių pušų ir senų kamienų išvartų viešpata-vo tarytum senovinė tyla ir mane apgaubdavo poetinė nuotaika: aš žinojau senus lietuvių padavimus (tėvas man skaitydavo Kraševs-kio ištraukas) ir man vaizdavosi, kad staiga tarp medžių pasirody-s eiseną — vaidilos baltais apda-ras su ažuolo vainikais ant gal-vų.

...Užsikabinęs ant peties kny-gų ir sasiuvinį kuprinę, kuri pritiko gimnazisto uniformai, žingsniuo-davau iš namų į gimnaziją, o no-rėdamas sutrumpinti kelią,ėjau per daržus ir tuščius sklypus tie-

siai iki Vingrių skersgatvių, kuris vedė mokyklon. Mūsų priemiesty-jė, „Pieski“, (Smėlynai, V.S.) tik ką prasidėjo statyba: jau buvo pažy-mėtos gatvės, bet stovėjo tik tvo-ros, pabaltintos ar nudažytos gel-tonais arba juokingai ružavais dažais, kažkodėl Vilniuje mėgia-ma spalva. Būsimųjų gatvių kam-puose jau buvo prikaltos mėlėnos lentelės su pavadinimais: Tambo-vo, Jaroslavlivo, Voronežo, Kostro-mos — aiškus noras „rusinti“ tą vietą. Man jau tuomet tas reiški-nys buvo nemalonus.

Pakely vienoje vietoje nuo kal-nelio atsiskleidavo vaizdas į „Šventragio slėnį“, žavingą Vil-niaus panoramą su raudonais cer-pių stogais, daugybe bažnyčių ir varpinių. Ypač žiemos metu saul-ėtą dieną rausvuose saulės spin-duliuose, kada dūmai kilo iš visų kaminų, o viskas aplinkui buvo balta, tik juodavo tolimi miškai kalvelėse, o apačioje Bernardinų sodo medžiai. Viskas buvo kitaip vasarą, bet nežinia, kada gra-žiau.

Antroji gimnazija, į kurią aš įstojau, buvo siaurutė, labai jud-rioje Pilies gatvėje, pačiame mie-s-to centre, ir naudojosi ilgu už-darytojo universiteto priestatu (figeliu)...

Senovė Vilniuje mane visą lyg apgaubdavo, ir gyvenau pasinė-ręs legendose, kaip ir vaikystėje Naugarde. Buvo daugybė vietų, apie kurias buvo sekamos paslap-tingos istorijos: esą po miestu te-kanči požeiminė upė, esą iš Pilies kalno eina kažkokie senio požemi-niai koridoriai net iki pat Trakų pilies. Kalnas su Gedimino pilies ir bokštų griuvėsiais visą laiką stūksojo prieš akis ir primindavo lietuvių „Geležinio Vilko“ padavi-mą, pranašingą pusiau legendi-nio Lietuvos didvyrio sapną. Kalno papėdėje, vidury aikštės, nuošaliau nuo kitų pastatų stovė-jau aukšta katedros varpinė ir jos griozdiška keistos formos bazė ir-gi bylojo apie žilą senovę. Pagal padavimą, kuriuo norėjosi tikėti, šitas masyvus akmenis blokas bu-vęs tas pats pagonių altorius — ži-nyčia, kur degė negęstanti vaidi-lų ugnis. Tuo laiku Vilnius buvo mažai iširtas, bet visą laiką vy-ko netikėti atsidėjimai: kaip antai — rasta vieno panaikinto vienuo-lyno rūsy daugybė kaukolių, kry-žnelintų kaktose raudonų pra-žiumi. Šis paslaptingumas visus stebino.

...Lyg gyvoji legenda Vilniuje buvo visų garbinamas stebuklin-gasis Aušros Vartų Marijos pa-veikslas. Koplyčioje ties miesto vartais su Lietuvos herbu — Vy-timi, spindėjo kuklus Madonos veidas, apsuptas sunkiu auksoiniu dangalu, papuoštas vainiku ir nimbu, tarp žvakių ir lempučių tankiai apkabintas, lyg karolių vėriniiu, sidabriniais Ex vota — širdimis, rankomis, kojomis, kry-žiais. O apačioje siaurutė gatvelė, einanti po vartais, visad pilna klūpančių minios. Miestą bran-gino didingoje katedroje buvę Lie-tuvos didžiųjų kunigaikščių ir kunigaikštinių kapai. Net patsai karingasis Vytautas čia palaido-tas; viskas Vilniuje atrodė pa-salpinga, herojiška ir šventa. Iš pat pradžių ir per visus metus, kai gyvenau šiame mieste, jis buvo man mielas, lyg giminingas, „sa-vas“, net lankant gimnaziją, ku-ris nemėgau. Šis jausmas pasili-ko visą gyvenimą.

...Veikiamas įvairių senovės ispūdžių ir tuo gėdėdamasis, pats to nepastebėdamas „mokiausi“ architektūros ir stilių. Daugumas Vilniaus grakščių ir elegantiškų bažnyčių pastatytos 18-me amžiu-je, ir šio amžiaus dvasią pažinau per daržus ir tuščius sklypus tie-

(Nukelta į 2 psl.)

Vilniaus mylėtojas M. Dobužinskis

(Atkelta iš 2 psl.)

čionai. Ir ne tik tai. Vilniuje susikaupę kelių epochų sluoksniai: buvo ir gotika, ir sunkusis barokas, ir klasika — gubernatoriaus rūmai, kuriuose buvo apsiostojęs Napoleonas. Žavi mažytė Sv. Onos bažnyčia, vėlyvos, bet tikros, gotikos pastatas — žiemą, sniege, ji buvo tikroji teatro dekoracija.

Šitie autentiški meno kūriniai lavino mano akį ir skonį, kuris po mėgiamo Peterburgo natūraliai vystėsi. Pradėjau stebėti didingas architektūros proporcijas, tūčių plotinių žavesį, kurias gaivino koks nors „kartusis“ ar herbas (Sv. Jono banyčios absidoje arba katedroje), pastebėdavau „rokoilio“ grožį ir, kas svarbiausia, — pradėjau jausti architektūros poeziją. (Prancūziškai cartouche ir rocaille — ornamentai, sutinkami daugiausia baroko architektūroje, V.S.).

Dailininkas jautriai aprašinėja Vilnių šventiųjų metu: Vėlykas, Kalėdas su Kūčiomis, įvairius senus mūsų krašto papročius, spalvingą Kaziuko mugę ir kt. Jis praleido dvejus metus senoje, buvusioje dėdės sodyboje, vėliau persikėlė gyventi į naujus, patogių namus buvo. Jurgio prospekte, kur nebuvo sodo, bet visai arti už tilto. „Žvėryne“, kitame Neries krante, tebeaugo dar tuomet visi nepaliesi tankus miškas, kur buvę didikai laikė elnius, šernus. Šiame miške buvo įrengta visad tuščia čiuožykla, kur per šaltį buvo malonu vienam čiuožinėti.

„Pačiais pirmaisiais metais, gyvendamas Vilniuje, pradėjau savarankiškai piešti gamtoje. Rūpestingai pieštuku nupiešiau mūsų sodybą iš pakrausės pusės, tvoras, stogus, topolius, o kartą, nuvažinęs į Trakus, nupiešiau ežero pilies griuvėsius — bendra vaizdą ir detales; vieno lango ambrazūroje freskas ir taip pat, kas man sunkiai sekėsi, gamtovaizdį prie Vilniaus — kalvę su jaunais ąžuolukais. Visa tai buvo mano pirmieji atidžiai ir nusiimančiai daryti piešiniai, jeigu neminėti visai vaikiškų darbėlių, pieštų Piatigorskės ir Naugarde“.

Besimokydamas Vilniuje, dailininkas kiekvieną vasarą praleisdavo Lietuvoje. Tėvas, karys, pasiimdavo sūnų kariuomenės stovyklon Varėnoje. M.D. rašo: „Ten mes gyvenome lyg vasarvietėje. Stovykla skendo žalumuose ir oras buvo nuostabiai tyras, pilnas gaivaus spygliuočių kvapo. Čia pat giliai slėnyje tarp stačių smėlėtų krantų Čiurlionis Varėnos upelį. Šiame nedideliame slėnyje tarp pušų augo tankūs lazdynų krūmai, ir karštomis dienomis čia visada buvo tvanku. Dažnai ten įsibrauvau, gaudžiau savo kolekcijai vabalus ir maudžiausi karininkų maudykloje. Vėliau ten nupiešiau vieną pirmųjų mano „tikrų“ peizažų.“

Stovyklos apylinkė buvo plokščia ir monotoniška: smėlėta su menkais pasėliais, beveik kaip Suomijoje. Vienur kitur matėsi žemumai pušynėliai, kartais prie kalvėlių augo pavienės ar grupės aukštos pušys; horizonta gaubė tamsi tolimų miškų linija. Ši tylė ir liūdną Lietuvos gamtovaizdį mačiau pirmą sykį“.

Stebėjęs Rusijos kaimą, skurdžias ir nepagražintas sodybas, dailininkas lygino su Lietuva, kur „visur kaimuose darželiai, vasarą pilna gėlių, aukšti skaptuoti sodų ir pakelių kryžiai, beržai, pušys, vaismedžių sodai... Tik Vilniuje pirmą kartą pažinau pavasario žavesį... Prieš pradėdamas mokslą universitete po atostogų, būdamas ketvirtamekurse, nuvažiauvau (iš Peterburgo V.S.) aplankyti tėvą. Beveik prieš metus jis buvo paskirtas komisijos kareivinės statyti artilerijos kareivinės prie Nemuno, netoli Alytaus. Čia buvo kuriamas ištisas kariuomenės miestelis, lyg priešakinė tvirtovė. Tėvas atvažiuodavo iš Vilniaus, o vėliau laikinai apsigyveno tame žydiškame miestelyje vieno karininko bute. Nuvykau tenai rudenį. Ši vietovė mane sužavėjo. Kareivinės buvo statomos amžinam pušyne prie nuostabaus grožio upės, kuri ten suko didelį vingį. Vėliau, kada kareivinės buvo baigtos statyti, jas supo ištisas miškas. Aš jau pažinojau Lietuvos peizažą iš Varėnos, bet čia man didelio įspūdžio sukėlė se-

nos kapinės: būdavo kalvelė ar pilikalnis, apsuptys žema akmenų siena su aukštu kryžių tankymu, tarp beržų ir lieknų pušų. Kapinės atrodė kaip salos tarp smėlėtų laukų... Vėliau, gyvendamas Peterburge, dažnai bandydavau piešti iš atminties tą romantišką gamtovaizdį. Žiemą dar sykį buvau nuvažinęs į Alytų. Tylusis miškas, visas apsišarmojęs ir apsnigtas, buvo pasakiškai žavus.

Tėvas Alytuje turėjo labai didelį butą viename artilerijos kareivinių pastate, kuris stovėjo amžinoje, beveik žmogaus rankos nepaliesioje girioje tarp aukštų medžių, augusių prie pat langų. Oras buvo persunktas spygliuočių aromato, viešpatavo tokia tylia, kokios seniai nežinojau.

Kai tame miške buvo statomos kareivinės, tėvas saugojo kiekvieną medį ir krūmą. Tuo būdu tarp namų atsirado lyg maži darželiai, o prie karininkų klubo netrukus užaugo didelis sodas, kuriame jis pristatydino alkanų ir prisodino gėlių. Ten gyveno mažytė stinėle ir lapė, pagautos miške, o dideliai namaviečiai, kaip mūsų butas Peterburge buvo paverstas mažu botanikos sodu... Vėliau kartu su žmona dažnai važinėdavome arkliais vieškeliais arba per mišką į Nemuno pusę ar palei laukus, ir vėl matydavau tylų ir liūdną Lietuvos peizažą: pilką rudens dangų, lėtai skraidančią vienąsį varną ar greitą žvirblį būrį. Kaimo kapinės, ornamentuoti pakeleliu lietuviški kryžiai, horizonto miškai ir vingingas Alytaus miestelis su radona medine bažnyčia, kurią piešiau dar prieš išvykdamas į Miuncheną, bet dabar, po viso to, ką buvau matęs užsienyje, šitas kampelis man atrodė nepaprastai savaimingas, labai vaizdingas ir gražus“.

Į Vilnių dailininką traukė ne vien žaviąją architektūrą, senovės romantiką, bet ir asmeniškai išgyvenimai. Jaunas vedęs, ką tik baigęs Vakarų studijas, čia palaidojo pirmąjį sūnelį.

„Po kelionių užsieniuose, kai grįždavau Vilniun, mano mylimas miestas ir po Miuncheno bei Drezdeno pasirodėdavo man ne mažiau žavus architektūros požiūriu... Ir ateityje Vilnius savo graškščiu, žaviu baroku po kiekvieno atsilankymo užsienį, kai pravažiudavau pakeliui į Peterburgą ir ten sustodavau, visuomet išlaikydavo lyginimo egzaminus“.

Sitoks pagarbumo jausmas mūsų sostinėje, koks jaučiamas pas M. Dobužinskį, buvo gyvas lietuvių inteligentų šeimoje iki pat Pirmojo pasaulinio karo. Tėvai atveždavo savo vaikus į Vilnių kaip į didelę tautos šventovę net iš tolimų Rusijos, Ukrainos vietovių, kur caro valdžios buvo priversti tarnauti. Visų pirma atvedavo į katedrą ir į Gedimino kalną.

Baigęs Vilniuje gimnaziją, M. Dobužinskis įstojo 1895 m. į Peterburgo universitetą teisių fakultetą ir kartu studijavo meną, nes juris-

prudencija nesidomėjo. Diplomą gavo Odesos universitete ir greit su žmona išvyko į Miuncheną, kuris jį labai domino ir viliojo savo barokine architektūra, plačiai išgarsėjusiomis meno galerijomis, menininkų susibūrimu. Šis miestas jam primindavo Vilnių. „Čia man pradėjo jau sąmoningai atsiskleisti architektūros poezija“, rašė dailininkas. Visą savo gyvenimą jis daugiausia ir vaizdavo senos stilingos architektūros romantiką, senovės pilį, bažnyčių kampelius, griuvėsius.

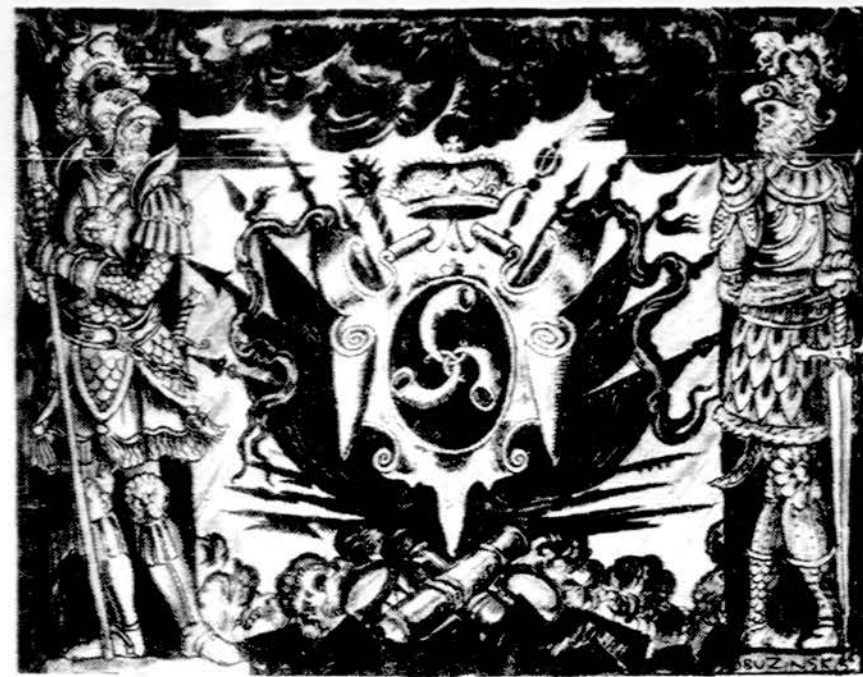
Meno studijas M. Dobužinskis uoliai tęsė Vengrijoje, Italijoje ir Paryžiuje. Jau subrandęs menininkas 1901 m. įsikūrė Peterburge ir iš karto pasinėrė į kunkliuojantį intelektualinį ir meninį gyvenimą, kuriuo tuo laiku pasižymėjo Rusijos sostinė. Suartėjo su iškilia menininkų grupe „Meno pasaulis“ (Mir Iskusstva), patraukusiu jį kaip tobulo skonio reikšėjus ir visam laikui palikusių gilios įtakos. Menininką intriguavo ir žavėjo Peterburgas savo kontrastais — praeities tragika, jo laikų spalvingumu, didingais pastatais, teatrais, muziejais — Ermitažu, literatūros įtaka, susijusia su F. Dostojevskiu, A. Bloku bei kitais rašytojais. Jį giliai paveikė kaip tik tuo laiku pasirodžiusios dailininko A. Benua gilių įkvėpimų atliktos iliustracijos A. Puškino poemai „Vario ratelis“ (Mednyj vsadnik), bendra kūrybos nuotaka. Augančiam socialiniam bei politiniam sąjūdžiui, kuris veikė pogrindyje ir žadino aukštąjį luomą, jis liko gana abejingas. Menas ir muzika buvo jo pasaulis.

M. Dobužinskis pradėjo kurti kaip tapytojas, bet veikiai perėjo į grafiką ir dalyvavo meno parodose Rusijoje, o netrukus, 1906 m. Paryžiuje, Berlyne, 1910-1913 m. — Romoje, Venecijoje, Milane ir Leipcige. Susipažinęs su Stanislavskiu ir Maskvos Dailės teatro kūrėjais ir darbuotojais, su baletu organizatorium ir puoselėtoju S. Diagilevu, įsigijo pasaulinį garą kaip teatro dekoratorius — menininkas. Jis taip pat labai vertinamas kaip grafikas — iliustratorius. Žinovų nuomone jam būdingas graškštumas subtilus tyrų linijų lengvumas, aristokratiškas santūrumas. Jo kūryba veikia jautri žiūrovą kaip kokia nuostabi magija. Mus tos jos savybės ypačiai žavi jo vaizduojamą Lietuvos senovės romantiką.

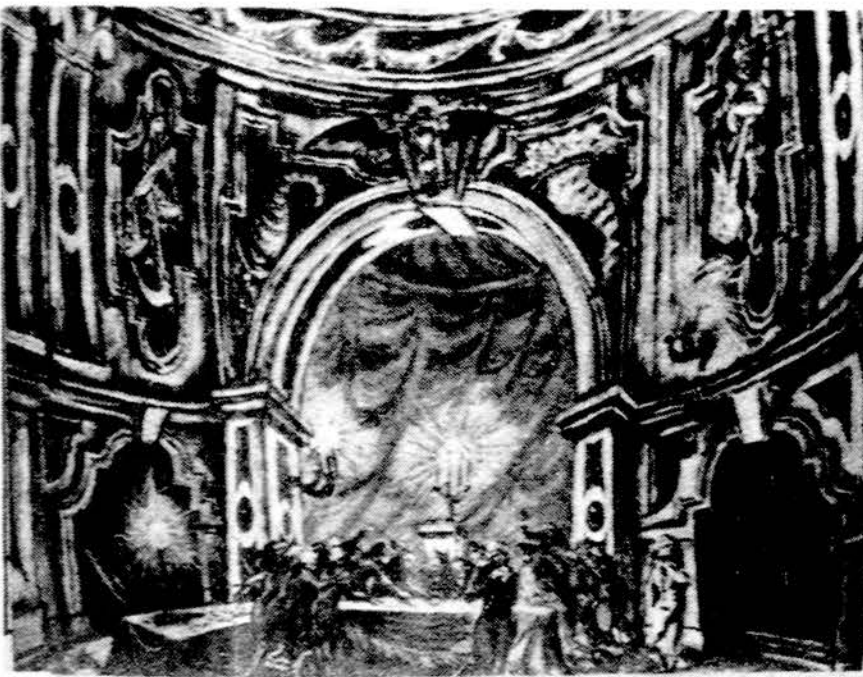
Paskutiniu laiku prieš rusų revoliuciją įsisiūbavęs, M. Dobužinskis buvo Petergrado Meno akademijos profesorius.

M. Dobužinskis ir prieš Pirmąjį pasaulinį karą palaikęs ryšius su lietuvišiais, susipažinęs su 1908 m. atvykusiu į Peterburgą M.K. Čiurlioniu. Iš karto susidomėjo genialia menininko kūryba ir atskleidė ją žymiausiems rusų menininkams bei muzikams. Padėjo Čiurlioniui užmegzti ryšius su meno pasauliu, rėmė materialiai, suorganizavo jo muzikos koncertus ir keletą paveikslų parodų privačiuose namuose. Dobužinskio pastangų dėka 1916 m. rudenį Maskvoje įvyko didžiulė M.K. Čiurlionio

Lietuvoje M. Dobužinskis susitiko su savo geras pažįstamais iš Maskvos Dailės teatro — Andriumi Oleka — Žilinsku ir jo žmona, kurie tada nors dar jauni, buvo iškilę Stanislavskio auklėtiniai — aktoriai. A. Žilinskas, būdamas Kauno Valstybės teatro direkto-

M. Dobužinskis. Operos „Radvila Perkūnas“ uždangos eskizas.

M. Dobužinskis. Čaikovskio operos „Pikų dama“ scenovaidis Kauno valstybiniame teatre 1925 m.

paveikslų paroda. Gražioje, šviesioje patalpoje, rūpestingai apipavidalinti paveikslai padarė didelio įspūdžio parodą lankiusiems šviesuoliais. Lietuvių kolonijai ir studentams Maskvoje tai buvo didelė šventė. Čiurlionis, autoritutu pripažintas kaip didelis menininkas, kosminiu motyvų, gal ir abstraktinio meno pradininkas, nutildė diletantų neigiamą kritiką. Ne be Dobužinskio įtakos nuostabi Čiurlionio meno įvertinimą parąšė žymiausias to laiko rusų kritikas Viacheslavs Ivanovas.

Tačiau karas ilgam sutrukdė M.K. Čiurlionio meno pažinimą Lietuvoje ir pasaulyje.

Kažin, ar be Dobužinskio M.K. Čiurlionio talento atskleidimo būtų į jį atkreiptos žinovų akys? Ar jis nebūtų likęs nežinomas, pamirštas?

1917 m. Dobužinskis atsidūrė Paryžiuje. Čia menininkas kūrė dekoracijas geriausiais teatrams, jų tarpe Drezdeno operai (pažymėtinas jo scenos apipavidalinimas „Eugenijui Oneginui“). 1929 m. Jurgiuo Baltrušaičiui padėjus, jis kartu su šeima apsigyveno Kaune ir čia dirbo iki pat Antrojo karo, kuris privertė 1939 m. trauktis į Vakarų.

Lietuvoje M. Dobužinskis susitiko su savo geras pažįstamais iš Maskvos Dailės teatro — Andriumi Oleka — Žilinsku ir jo žmona, kurie tada nors dar jauni, buvo iškilę Stanislavskio auklėtiniai — aktoriai. A. Žilinskas, būdamas Kauno Valstybės teatro direkto-

rius nuo 1929 iki 1933 m., įtraukė į darbą ir Dobužinskį, kuris dar 1925 m. gyvendamas Paryžiuje bendradarbiavo su lietuvišiais menininkais ir padarė dekoracijas „Pikų damai“. Sukūręs iš viso daugiau kaip 80 pastatymų dekoracijas, praturtino Lietuvos teatrą apie 50 operų, baletų, dramų scenovaidžiais. Nepamirštinos dekoracijos „Fausto“, „Tandauerio“, „Radvilos Perkūno“ (čia nuostabus senasis Vilnius vėl atgijo) — operoms, „Miegiančios gražuolės“, „Copelijos“, „Raimondos“ baletams, „Hamletui“, „Aukso gramotės“ dramoms. Tokio aukšto dekoracijų meno lygio Kaunui pavydėjo didieji Europos teatrai. Andrius Oleka ir Dobužinskis sutelkė daug gaivių jaunų lietuvių entuziastų, juos mokė gerą skonio, įžiebė meilę teatrui ir perfekcijos siekimui. Lietuvos teatrą, jo aktorių lygis pakilo, opera pralenkė Varšuvos ir kai kurias kitas senas operas. Lietuvos teatras išgyveno savo aukso amžių.

M. Dobužinskis greta teatro darbo kurį laiką dėstė Kauno meno mokykloje, vėliau turėjo savo dailės studiją. Buve jo mokiniai, kaip P. Kiaulėnas, sesers p. E. Vilkienės liudijimu, visad savo mokytoją minėjo su dideliu dėkingumu. Bendradarbiaudamas su kitais, M. Dobužinskis laikėsi atokiau nuo bet kokių ginčų bei nesuipratių.

Būdamas senosios architektūros mylėtojas, jis apeliavo visą Lietuvą. Kur tik surado jdomesnius kampelius, griuvėnias stilingas bažnyčias, pastatų fragmentus, kryžius, koplytėles, gamtovaizdžius — juos piešė, įamžino mene. Taip susidarė kerėjančio grožio „Senosios Lietuvos“ ciklas. Šie Dobužinskio darbai, kaip ir kiti, pasižymi dideliu dekoratyviškumu ir jautriu senovės dvasios perteikimu. Autorius prašė šūnaus, irgi menininko, pasirūpinti, kad jam mirus tasai ciklas nepatektų į svetimas rankas, o paliktų Lietuvai. Dėl savo meno vertės ir unikalios lietuviškos tematikos jis yra mums ypačiai brangintinas. Kaip gaila, kad nei lietuvių kolekcionieriai, nei tam tikslui įsteigtos institucijos neskuba tą taip svarbų Lietuvai turtą įsigyti.

Kaip pranešė „Darbininkas“ š.m. 4/16 nr. straipsny „Prancūzai pagerbė dail. M. Dobužinskį“, pas dailininko sūnų Paryžiuje buvo atsilankę Nacionalinės bibliotekos atstovai ir paėmė 200 Dobužinskio darbų nuotraukas ir jas deponavo Paryžiaus Nacionalinės bibliotekos archyve.

M. Dobužinskis taip pat kaip ekspertas dalyvavo Lietuvos senovės paminklų apsaugos ir restauravimo komisijai, dekoravo prezidento rūmus, Karo muziejus Vytauto Didžiojo koplyčią ir kt. Pagarsėjęs dar Rusijoje kaip dai-

M. Dobužinskis apie M. K. Čiurlionį

1908 m. rudenį, prieš M. K. Čiurlionio atvykimą į Peterburgą, gavau iš Vilniaus žinią, kad ten pasirodęs menininkas, vaizduojas spalvomis muzikos temas „Keistuolis“, „dekadentas“ ir kiti panašūs epitetai, kuriuos išgirdau iš mačiusių jo paveikslus ir diletantškai juos vertinusių, dar labiau mane sudomino tuo, matyt, nepaprastu menininku, kuris, kaip išsiaiškinau, buvo kartu ir kompozitorius. Ypač mane intriguavo pasakojimai, kad jis vaizduojas kažkokią fantastišką Lietuvą. Nors tada gyvenau Peterburge, kiekvienais metais nuvažiuodavau į Vilnių ir žinojau apie brestantį lietuvių inteligentų tautinį sąjūdį. Vis dėlto Lietuvos „veidas“ atrodė man mįslingas ir poetiškas, pridengtas tirstu rūku. Pasirodžius Čiurlioniui, tikėjauisi pamatyti kažkokią prošvaistę. Iš Antano Žmuidzinavičiaus laiško sužinojau, kad Čiurlionis rengiasi atvykti į Peterburgą, kartu su kitais susidomėjusiais nepažįstamu menininku nekantriai jo laukiau. Žmuidzinavičius buvo mane įspėjęs, kad Čiurlionis yra nepaprastai kuklus, drovus žmogus. Ir tikrai, atvykęs jis nesirijo aplankyti nei manęs, nei dailininko Somovo, kuris irgi norėjo jį pamatyti, tik atsiuntė savo dar labiau nedrąsų brolių. Pagaliau, pas mane atėjęs, Čiurlionis greit apsiprato ir dažnai mano šeimoje lankėsi.

Čiurlionis įsikūrė Voznesensko prospekte, priešais Aleksandro rinką, tarp Fontankos ir Sados gatvių. Jis pasisamdė siaurą ir tamsų kambariuką varginame bute, kur nuolat triukšmavo vaikai ir kvepejo virtuvė. Čia aš pirmą kartą su juo susipažinau. Tame mažiame kambarėlyje, pritvirtinę prie sienos popierius, jis buvo bebaigias nuostabios fantazijos savo poetiškiausią „Jūros sonatą“.

Papasakojau apie Čiurlionio paveikslus kitiems dailininkams. Netrukus A. Benua, Somovas, Lanseris, Bakstas ir Sergijus Makovskis (žurnalo „Apollonas“ redaktorius) atėjo pasidžiūrėti to, ką Čiurlionis buvo atsiėvęs. Jis pats nepasirodė, varžėsi kalbėti apie savo darbus su tokiais žymiais dailininkais. Sutarėm, kad paveikslus aš parodysiu.

Tuo laiku Makovskis ruošė didelę parodą Čiurlionio paveikslai padarė mums tokį stiprų įspūdį, kad nutarėm nedelsiant pakviesti jį autorių dalyvauti toje parodoje. Mus ypač paveikė Čiurlionio darbų originalumas, nepaprastumas. Jis nebuvo panašus į jokių kitus paveikslus, jo kūryba mums atrodė gili ir paslaptinga. Bandėm kiek lyginti su V. Blaku ir O. Redonu, dailininkais, kurių kūrybą Čiurlionis galėjo matyti. Bet ar Čiurlionis juos žinojo ir ar jų įtaką jaučia, ar paveiksluose — tai klausimas, kurį dar tektų išaiškinti.

Buvo aišku, kad Čiurlionio

menas dvelkia lietuvių tautodailės motyvais. Tačiau jo vaizduotė, visa tai, kas slėpėsi už jo muzikinių „programų“, sugebėjimas žvelgti į erdvės begalybę, į amžių glūdumą, darė Čiurlionį nepaprastai platiu ir giliu menininku, toli nužengusiu nuo tautinio meno rato.

Mus ypač džiugino Čiurlionio kūryboje jo retas nuosirdumas, natūrali svajonė, gilus dvasinis turinys. Jeigu kai kuriuose darbuose jis ne tik nesirėmė kaip „meistras“, net kai kur atrodė technikos požiūriu bejėgis, mums tai nekiudė. Priešingai, pastelė ar tempera, panaudotos lengva muziko ranka, kartais vaikišku naivumu nupieštos be jokių „receptų“ ir manierizmo, lyg savaime sukurtos — savo graškštumu ir lengvumu, nuostabiais spalvų gamomis ir kompozicija atrodė mums lyg kažkokios nežinomos brangenybės.

Suprantama, kad mano draugai, pamatę nuostabius Čiurlionio paveikslus, panorą su juo pačiu susipažinti. Nors Čiurlionis vengė žmonių, man pavyko jį prikalbėti ir kartu aplankėme A. Benua. Jo namuose nustatytomis dienomis be artimųjų susirinkdavo žymiausi Peterburgo menininkai. Tokiam pobūvyje, žinoma, Čiurlioniui buvo neįauku, bet malonių šeiminių nuosirdumas ir dėmesys apsaugojo menininką nuo įkyrių klausinėjimų, leido jam ramiai kempelyje žiūrėti daugybę piešinių ir graviūrų, taip pat klausytis kartais labai įdomių diskusijų. Po to atsilankymo pas Benua Čiurlionis dar vieną ar du sykų ten buvo nuejęs.

Matyt, mūsų šeimoje jis gerai jautėsi, žaidė su vaikais, sodino juos sau ant kelių, džiugėjęs jų čiušėjimu, o dukrytė vadino angeliku. Atsimenu, kaip atidžiai žiūrėjo jis tikrai įdomius piešinius, kuriuos rūpestingai rinkau. Jis visą laiką kartojė žodį „neobyknovenno“, nepaprastai. Aplamai prisimenu jį visad kažką žiūrėjusį, skaičiusį. Turėjau didelę biblioteką ir daug graviūrų.

Apie savo darbus jis nenoromis kalbėjo ir nemėgo, kai kas prašydavo aiškinti jų turinį. Jis pats man kartą pasakojo, kad paklaustas, kodėl paveikslė „Karalių pasaka“ ažuolo šakose yra nupiešti mažiukai miestukai, jis atsėvęs: „O todėl, kad taip norėjau“.

Prisimenu jo veidą, nepaprastai mėlynas tragiškas akis ir įtemptą žvilgsnį, neklusnius plaukus, kuriuos jis visą laiką taisė, nedidelius retus ūsus, gerą, nedrąsą šypseną. Kai jis sveikinosi, jis maloniai žiūrėjo į akis ir kietai spaudė ranką, kiek traukdamas ją žemyn. Jis dažnai mėgo niūniuoti, kartą, atsimenu, jam išeinant išgirdau „Egmontą“, tačiau kaip jis šypsojosi. Pas (Nukelta į 3 psl.)

M. Dobužinskis

Kauno panorama

Pokalbis su soliste Lilija Šukyte

— *Chicagos lietuviai džiaugiasi, kad po ilgesnio laiko tarpio vėl turės progos Jūs išgirsti š.m. rugsėjo 18 d. Lietuvių fondo rengiamame Jūsų koncerte. Tai puikiai išnaudota situacija, Jums atvykus į Amerikos žemyną. Tad kokie kiti šiuo momentu yra Jūsų angažamentai čia, Šiaurinėje Amerikoje?*

— Atvažiuoju į Torontą savo rečitaliui, kuris taip pat bus transliuojamas per SBC radiją. Po to turėsiu dvi paskaitas Toronto universitete ir keturis orkestrinius Mahlerio II-sios simfonijos koncertus. Kadangi tarp viso to turėjau 4 laisvas dienas, pasidarė proga pakoncertuoti ir Chicagos lietuviams.

— *Ar Amerikos publikai reikiama ir specialaus pobūdžio repertuaro, ar tinka ir tai, ką dainuojate Europoje?*

— Tarptautinei publikai dainuoti žmogus, ką nori, dėl to, kad muzika yra internacionalinė kalba. Lietuvių publikai tačiau reikėtų truputį atidžiau parinkti programą, nes jeigu mane kviečia koncertuoti lietuvis, ir aš pati esu lietuvis, tai esu įpareigota bent pusę programos skirti lietuviškam repertuarui. Chicagos publika, kiek aš girdėjau, labai norėtų iš manęs girdėti operinių arijų. Bet man labai gaila, nes aš per daug arijų neturėsiu, kadangi koncerto žanrui, rečitalio žanrui, arijos netinka.

— *Daugiausia turbūt dainuojate opere. Bet nevengiate ir kamerinio pobūdžio rečitalių, oratorių ir kt. O kas Jums Pačiai yra labiausiai prie širdies? Kurios operos ir kurie kiti muzikiniai veikalai ir kokio pobūdžio yra Jūsų labiausiai mėgiami?*

— Šį klausimą reikėtų padalinti į tris dalis.

Pirma, mano visa tarptautinė duona yra iškepta opere. Koncertų galimybes kiekvienam dainininkui yra daug mažesnis. Bet mano nuomonė yra tokia, kad kiekvienas geras dainininkas turi apvaldyti operinę, koncertinę ir kamerinę muzikos discipliną. Koncertinėje muzikoje — rečitalyje begaliniai sunku yra tai, kad čia reikalaujama tobulos technikos, teisingo žodžių perdavimo ir balso be jokių blogų ypatybių. Mes, operos dainininkai, kartais, ypač kai dainuojame romantinį repertuarą, įsisavinam balse blogas ypatybes. Kartais yra problemų net su intonacijom. O visa tai netinka rečitaliui dainavimui. Rečitalis yra, sakytum, tikrasis balso išvalymas.

Antra, kas labiausiai prie širdies? Manau, jog labiausiai man prie širdies tai, ką aš šiuo momentu dirbu. Jeigu šiuo metu būčiau užsiėmusi opera, tai sakytum, nes prastai atliktu savo operinį veikalą. Tad reikia visuomet save ir psichologiniai įtakoti ir pasakyti, kad man šiuo momentu arčiausiai prie širdies tas koncertas, kurį aš ruošiu jums.

Trečia, galiu pasakyti, kad mano mylimiausias kompozitorius yra Mozartas. Tik savime aišku, jog dainuoju ir kitus kompozitorius, bet yra Mozartui mano pati didžiausia meilė.

— *Spaudoje matėme, kad praėjusiais (1981) metais Bavarijos Kultūros ministerija Jums suteikė „Kammersängerin“ titulą. Kas tai per žymuo, kam ir už ką jis teikiamas?*

— Tai yra titulas daugiausia tiems kolegoms, kurie operoje dirba jau 10 metų. Tai

Solistė Lilija Šukytė, kurios dainų rečitalis, Lietuvių fondo rengiamas, Chicagoje įvyks š.m. rugsėjo 18 d. Marijos aukštesniosios mokyklos auditorijoje.

Nuotr. Anne Kirchbach

lyg moralinis atlyginimas. Bet yra ir kitas „Kammersaenger“ titulas, kurį duoda tarptautiniams dainininkams, kada opera jaučiasi pati tuo pagerbta, kad tu toje operoje dainuoji. Aš niekuomet nesu priklausiusi Miuncheno operai kaip ansamblio narys. Aš esu jos tarptautinis svečias, kuris čia tik pagrindines roles dainuoja, ir todėl jaučiuosi didžiai pagerbta, nes aš šitokio titulo nesitikėjau, kadangi aš iš Bavarijos operos tik imu, bet jai iš tikrųjų mažai teduodu.

— *Dainavote ir dainuojate daugelyje pačių žymiausių Europos ir Amerikos operinių miestų scenose. Vis dėlto kurių miestų operinių kolektyvų geriausiai jaučiatės ir kuriame iš jų jaučiatės lyg namie? Ir kuriame iš jų dainuoti yra pats aukščiausias prestižinis laimėjimas?*

— Yra ten mieliausia dainuoti, kur kolektyvų nariai yra asmeniškai draugai. Dainininkas šiuo metu yra astronautas — nuolat skraido, ir draugystėmis kultivuoti nėra laiko. Man dėl to mieliausia dainuoti Miunchene, nes čia yra visi mano asmeniškai draugai. Kas liečia prestižą, priklauso nuo veikalo, kurį dainuoji. Todėl prestižas yra geresnis, jei dainuoji pagrindines roles Miunchene, Vienoje, Covent Garden. Daug kas priklauso grynai nuo veikalo, nuo dirigento, nuo „production“. Prestižas nėra matuojamas vien tikta operos vardu.

— *Jūsų profesiniam repertuaru turbūt daugiausia yra labiau klasikinio pobūdžio veikalai. O kaip žiūrite į šiuolaikines muzikos vokalinę repertuarą? Ar nevengiate ir jo?*

— Vengiu. Yra toks dalykas. Ne kiekvienas modernus kompozitorius rašo gerai balsui. Aš manau, kad manęs negąsdina diskordiniai elementai, arba atonalizmas, arba avangardizmas. Bet kartais visa tai yra parašyta tiesiog prieš natūrą, prieš balso augimą, prieš balso valdymą. Tada visuomet pagalvoju: kodėl man savo balsą galdinti šitam veikalui, nes aš iš jo nieko negausiu ir žiūrovui negalėsiu taip pat nieko duoti. Yra tačiau situacijų, kuriose modernų veikalą turi priimti. Pora modernų veikalų esu dainavusi ir Bavarijos operoj. Bet buvo joje vietų, kurias aš su

įvyksta mano koncertas. Su pianistu Antanu Smetona aš nesu niekad kartu dirbusi. Bet apie jo puikų skambinimą esu girdėjusi. Tad manau, kad mums koncertas pasiseks.

— *Kokią pramatote savo čekinio rečitalio struktūrą, kokių kompozitorių, kuriuos dalykus galime tikėtis išgirsti, ir kurie motyvai nulėmė tokį rečitalio repertuarą?*

— Kadangi tarptautinėj plotmėj koncertuojau daug, tai iš manęs reikalaujamas ir tarptautinis rečitalio repertuaras. Lietuviai mane matė ir girdėjo prieš 10-12 metų. Nuo to laiko tiek mano mene, tiek mano asmenyje vystėsi didesnis subrendimas. Savimi lietuviams noriu duoti Brahmo pluoštą. Šiomet yra muzikiniai Brahmo metai, ir kiekvienas rimtas dainininkas savo koncerte Brahmo nepamiršta. Taip pat lietuviams noriu duoti vieną iš brandžiausių, iš nuostabiausių ciklų muzikos literatūroje, tai yra Schumano-Eichen-dorfo dainas, Opus 39. Jas yra nepaprastai sunku dvasiniais perduoti, tai yra vienas iš sunkiausių ciklų, kuriuos esu dainavusi. Kartais pagalvoju, kad gal Chicagos publikai būtų tos dainos per mažai efektingos. Bet ir neturiu teisės savo publiką laikyti neišprususia, kuri šitokios muzikos nesupras. Jeigu aš jautriai su įsijautimu ir su supratimu dainuoju tarptautinę muziką, tai manau, jog ir kiekvienas jautrus žmogus lietuvis ar kinietis, ką nors pajus ir džiaugsis, kad jis tokį repertuarą gali išgirsti. Lietuviškasis repertuaras antroje koncerto dalyje, mano nuomone, yra mažiau pavykęs, nes neturiu daug lietuviškų dainų, turėsiu kai ką kartoti, ką esu Chicagoje jau dainavusi. Stasys Baranauskas taip pat prašė, kad bent poros arijų vis dėlto Chicagos publikai nepagalėčiau. Kaip minėjau, arijos koncertui netinka. Bet pasiūlysiu šitoki pakeitimą: koncertą galėčiau užbaigti arija iš Dvořáko operos „Rusalka“, kuri yra labai artima lietuvių muzikos stiliui.

— *Ar nuo dainavimo lieka laiko domėtis ir kuo nors kitu?*

— Domiuosi sportu, pradėjau arkliais jodinėti, daug plaukiuju. Didėja dėmesys ir dainavimo pedagogikai. Daug šios srities mokinių yra manęs prašę, kad sutikčiau juos mokyti dainavimo. Bent iki šiol dar nesu išdrįsusio daryti, nes man būtų labai skausminga kieno nors balsą pagadinti. Bet kagali žinoti, gyvenime juk nuolat kiekvienam atsisiskleidžia naujos perspektyvos.

— *Chicagoje būsimos rečitalio akompaniatorium pasirinkote pianistą Antaną Smetoną. Kurie motyvai pasirinkimą nulėmė?*

— Nebuvau galvojusi lietuviams iš viso koncertuoti. Vieną vakarą paskambino man Antanas Smetona, kurio aš dar nepažįstu asmeniškai, ir siūlė man koncertus lietuvių visuomenei. Jis taip pat manė, kad Stasys Baranauskas galėtų tokį koncertą suruošti. Todėl aš paskambinau Stasiui ir paklausiau, ar tai būtų galimybė, nes aš kaip tik pramatau keturias dienas laisvas. Stasys pasakė: žinoma. Ir štai

Po to busi galbūt padainuosiu keletą Puccinio arijų, jeigu mano publika nebus iki to laiko užmigusi. Dar turiu vieną planą: kai būsiu Chicagoje, turiu būtinai nusipirkti lietuvių kalbos gramatiką, nes po mano mamos mirties, mano lietuvių kalbos gramatika ima kažkur išsibyrėti. Jeigu bus laiko bandysiu pasidaryti naujų lietuvių dainų fotokopijų ir jas parsivežti, nes nebeorijų nuolat tas pačias dainuoti. Tai būtų ir viskas.

M. Dobužinskis

Skarulių bažnyčia

Prierašai prie Šv. Jono

Kazys Bradūnas

Prieš pakvietiant tave Pilypi, kai sėdėjai po figmedžiu, aš mačiau tave (Jn 1, 48)

Sėdėjom su Tavim po gluosniu, Po kopytelių stogeliu, Prie dulkėtų kelių. Mus iš arti matei, Bet nieko nesakei.

Gal ir gerai, kad nežinojom, Kas laukia, kas ištiks, Kad po ilgų kelionų kojom Bus lengva, bus naktis,

Plačiai žvaigždynais pasiskleides Per visą žemę, kaip ir mes, Kad vienas kažin kur palaidos, Kitus namo parves...

Bet gal nebus jau seno gluosnio... Tų metų taip ir neskaitei — Kaip aš dabar ir bežinosiu, Ar Tu mane matei...

Kviečių saikelis už denarą, trys miežių saikeliai už denarą, o vyno ir aliejaus neiekvok (Apr 6, 6).

O mums lietuviškų sidabro lydinų Už laisvę ir gyvybę neužteko, Reikėjo užmokėti kraują — Turėti viską arba nieko.

Aliejus, vynas, miežiai ir kviečiai Parduodami ir perkami be saiko. Prie stalo ten visus kvietei, Bet mes gi neturėjom laiko —

Reikėjo mirt labai punktualiai, Reikėjo būti ir nebūti, Reikėjo vynu, kaip ir Tu darei, Paverst į kraują arba žūtį.

Simonas Petras tebestovėjo ir šildėsi. Aplinkiniai paklausė jį: „Ar tik nebūsi vienas iš jo mokinių?“ (Jn 18, 25)

O jeigu Tu mane paklaustum, Kieno aš mokinsys, Kai vakare ant sielių plausto Plevėna vakaro ugnis,

Ir mudu skurdžių vakariene Sau šildomės vieni vieni Ir tik žvaigždėlę vakarinę Sujudinam ten vandenį, Ką gi galėčiau atsakyti, Nedrumsdamas tylos? Palik mane mažut mažytį Kaip skruzdę ant uolos,

Kaip kelio dulkę prie sandalo — Tik būki, būk su ja... Štai vakariene jau atšalo, Bet gruzda žarija.

Jėzus jiems liepė: „Pripilkite indus vandens“. Jie pripylė sklidinus. Tada jis pasakė: „Dabar semkite ir neškite prievaizdai“ (Jn 2, 7-8)

Bet Mokytojai! Čiagi vanduo — Stebuklas nepasikartojo. Križšto šaltinis tik prie kojų, Kurin drebėdamas brenu — Ledinis jo vanduo... Dabar prie durų, kertėje, Tu šluostai mano šaltas kojas. Šiltos ugnelės žarija Ateina ir sustoja Kaip įnamė šalia — Būk stebuklingoji galia. Aš prievaizdas nusibėgiojęs — Sušildyk mano šaltas kojas.

Jie atėjo iš didžio sielvarto. Jie išplėvė savo apsiaustus ir juos išbaltino Avinėlio kraujuje (Apr 7, 14).

O balinami audeklai, Mano vaikystės pievų saulės! Kas perbėgo jus kojom kruvinom, Suteršdamas tą dangišką baltumą? Dievo Avinėli, Kuris naikini pasaulio nuodėmes, Išbaltink žuvusių kraują Mano genties drabužį.

Dobužinskis apie Čiurlionį

(Atkelta iš 2 psl.)

mus jis megdavo ateidinėti ir todėl, kad čia jis galėjo skambinti nauju, puikiu „Bekeriu“. Pripratus prie mūsų, jis ištisas valandas praleisdavo prie fortepijono, dažnai improvizuodamas. Jis atidavė skambinti ir mums nebūnant namuose. Jis daug skambindavo keturiomis rankomis su mano žmona, dažniausiai Beethoveno simfonijas (ypač 5-tąją), „Egmontą“ ir 6-ąją simfoniją, kurią jis labai mėgo. Skambindavo jis mums savo simfoninę poemą „Jūra“. Visad stebėdavau, kad tylus ir nedrąsus Čiurlionis prie fortepijono visai pasikeisdavo, skambindavo su tokia jėga, kad fortepijonas iš vietos pajudėdavo.

Pas Benua jis susipažino su „šiu laikų muzikos vakarų“ drjos organizatoriais A. Nuroku ir Nuveliu, kuriems parodė savo muzikos kūrinius. Draugijos koncertuose buvo skambinami geriausi mūsų laikų Vakarų Europos ir rusų kompozitorių kūriniai. Ir čia Čiurlionis buvo entuziastingai

priimtas. Viename koncerte buvo atlikta jo simfoninė poema („Miske“ ar „Jūra“, nebeatsimenu); ją virtuosiškai paskambino pianistė Plėckaja Emcova. Aš dalyvavau tame koncerte ir mačiau tyliai tolimoje kanapoje sėdėjusį Čiurlionį. Tasai koncertas įvyko ar ne tik 1909 m. pavasarį. Kurį laiką prieš tai Čiurlionis buvo išvykęs į Lietuvą ir grįžo su savo jauna žmona, su kuria mes tuoj pats susipažinome. Jiedu apsigyveno „Malaja Masterskaja“ gatvėje šviesiame kambaryje su dideliais langais, kur Čiurlionis kūrė savo „Rex““. Aš ypač pabrėžiu šį faktą, nes kai kurie dailininko kūrybos tyrinėtojai teigia, kad paveikslas buvo sukurtas žymiai anksčiau. Atsimenu tą paveikslą neužbaigtą ir turiu pasakyti, kad, Benua ir man patarus, Čiurlionis jį nutapė drobėje. Mes visi tuomet siūlėme dailininkui pabandyti kitą techniką ir padaryti monumentalų kūrinių. Galimas daiktas,

(Nukelta į 4 psl.)

M. Dobužinskis

P. Vaičiūno pjesės „Aukso gramata“ dekoracijų eskizas.

Ką Česlovas Milošas sako apie savo gimtinę

Viename savo veikalė Česlovas Milošas yra pasakęs, kad jis rašo apie tai, kas yra i rytus, i vakarus, i pietus ir i siaurę nuo to valsčiaus, kuriame jis gimė. Skaitant jo knygas, atrodo, taip ir yra. Juo labiau, kai jis rūpinasi išaiškinti pasauliui savo kilmės vietą, savo kilmės šaknis, kaip priimta šiandien tokių šaknų amerikiečiams ieškoti.

„Mano šaknys yra Rytuose; tai yra tikra. Nors tai ir sunku, ir skaudu išaiškinti, aš bandysiu“. (Native Realm p. 2) Milošas laiko save europiečiu, bet skirtingu nuo vokiečių, i kurių „Ordnung“ jis negalėsias įtilpti, nei i Rusijos stereotipą — vergą. Jis vaikystėje buvo metomas nuo vienos civilizacijos prie kitos, 1917 metų rusiškąją revoliuciją jis matė vaiko svetimtauto akiemis, matė badą, kovas ir šaltį. Jis turis sujungti Europos žemumas, kur jis gimė, su kalbų, kultūrų, religijų ir tradicijų mišiniu. Rašydamas apie save, jis rašo apie Rytų europietį, nes kaipgi jis galėtų geriau jį apibūdinti, jeigu ne rašydamas pirmuoju asmeniu?

Savo gimtosios vietos aprašymą jis pradeda istorija, jai skirdamas pagrindinę vietą, kaip faktoriui, kuris nusprendžia ne tik individo gyvenimą, bet yra pats svarbiausias elementas tautų charakteriui formuoti ir politinėms formoms susidaryti.

Mūsų knygos kalba apie Viduržemio jūrą, mes žinome kada ten valstybės krito ir kitos kėlės, o Česlovo gimtasis kraštas neturėjo tada nei vardo, nei jis buvo pažymėtas žemėlapyje. Jo pelkėtas gimtasis kraštas tada buvo apaugęs miškais; tuo laiku, kada Platonas rašė savo veikalus, Milošo žemė pradėjo prekybą su Vakarais. Gabalai gintaro su vabzdžiais viduje ejo iš rankų i rankas, gabenami Dniepru i Juodąją jūrą i Graikiją. Tai buvo vienintelis ženklas, kalbą apie Baltijos miškingąjį kraštą. Viduramžiais šis miškingas kraštas buvo laikomas skandalu Vakarų Europoje. Ten, kur jau minezingeriai apdauoduodavo stebuklingus įvykius, kur stengtasi plėsti tikrąjį tikėjimą, toji miškingoji žemė buvo vienintelė, dar ne girdėjusi Dievo žodžio. Toji žemė Europoje kėlė baimę ir neapykantą.

Milošas, norėdamas rasti apytikrę savo kilmės vietą, besiremdamas legendomis, randa ją tarp Frankfurto ir Berlyno, kada žmonės iš ten ieškojo vietos Lietuvos miškuose. Pirmas istorinis asmuo yra Hrehory Miloszewicz Milosz, kurio parašas yra pirmo dokumentuose 1580 metais.

Savo knygoje „Utwory Poezyckie“, spausdintoje 1976 metais, Milošas duoda labai smulkų aprašymą vietovių, kur gimė jo tėvas, jo motina. Medžiaga, čia jis ima iš Lietuvių Enciklopedijos, vadindamas ją monumentalium veikalu. Vertimai labai tikslūs, patikrinus su originalu, pvz. Lauda, Vandziogola, Apytalaukis, Svenybrastis ir kt.

Milošas nurodo, kad netoli jo gimtinės buvo Kėdainiai, kalvinių centrų, kur psalmės buvo spausdinamos kaimiečių kalba, lietuviškai. Lietuvių tautinė sąmonė vėl padėjo išsilaikyti prieš slavas. Lietuviai skiria daug reikšmės žodžiams, ypač žodžiams iš

praeities. Pvz. Česlovo motinos vardas yra Kunat. Galbūt tas vardas priklausė kuriam nors lietuvių giminės vadui Viduramžiais, priklausė giminei, kurią ištyrė iš šio pasaulio kryžiuočiai ir lenkai. Tai tik legenda. Ir kas iš to, jeigu gimė jau seniai yra sulenkinta? Dar didesnį keistumą jis randa savo kitos bobutės varde — Sirut, ar Sirutis, kur ištisi kaimai buvę Siručių. Bet Česlovas tvirtina, kad jo giminė Sirut jau buvo Vitebsko piliainikas, bet prisirišęs prie Lenkijos. Kultūriniai ryšiai su Lenkija buvo stiprūs, tad kuo kitu jis save galėtų vadinti.

Milošas, vadindamas save lenku, visa siela yra prisirišęs prie Lietuvos gamtos, jos ežerų, jos saulėleidžių. Jo kūryboje yra ji — Lietuva. Lietuvių folkloras, lietuvių liaudies dainos, Lietuvos vargas ir jos kaimiečiai, kurie niekad nesulenkejo, turi ir šiandien įtakos Milošo kūrybai.

Skaitau daug knygų, bet jomis netikiu.

Kada ką skauda, grįžtu prie kažkokio ežero.

Atsimenu ten kryžius su saulės ir mėnulio ženklais ir kerėtus, kaip jie, šiltine siaučiant, būrė žagarais.

Siusk mano sielą už kalnų, už laiko.

Pasakyk, kad aš ten laukiu.

Kompiuteriai turės sunkumų, sako Milošas knygoje „Poetyckie Utwory“, kuriai tėvynei mane priskirti. Turint omenyje jų analitinį protą, galima numatyti jų sunkumus. Istorinė Samogitia, arba Žemaitija, arba Žmudz, tęsėsi nuo Baltijos iki Nevėžio upės, kur rytiniame, tai yra kairiajame krante prasideda Aukštota, o aš gimiau kairiajame krante...

Nėra abejonės, kad Vandziogola priklauso Žemaitijai, kur Piotr Szukaszka buvo Žemaičių teisėju. Kompiuteris turės atsižvelgti i skirtumus, pirmiau negu jis nuspręs, kas kilęs iš Žemaitijos ar Aukštotos.

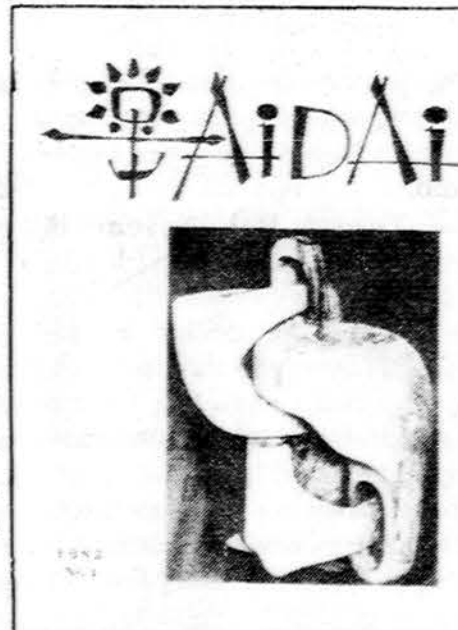
Taip Nobelio laureatas Česlovas Milošas platina žinias apie Lietuvą, kaip dar prieš tai niekas nedarė. Ar jo Lietuvos supratimas ir jos žmonių charakteristika kam nors patinka ar ne, tai kitas klausimas. Bet daug svetimtautojų sužinos, kur yra Lietuva ir kokią rolę ji vaidina Europos ir paties Milošo istorijoje.

E. Vasyliūnienė

Dailininkas Zibuntas Mikšys, gyvenantis Paryžiuje. Jo darbų paroda Chicagoje, M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, atidaroma rugsėjo mėn. 17 d. Paroda galerijoje vyks iki rugsėjo mėn. 26 d.

NAUJI LEIDINIAI

• **AIDAI**, 1982 m. liepos-rugpjūčio mėn., Nr. 4. Kultūros dvimėseninis žurnalas. Leidžia lietuviai pranciškonai. Vyr. redaktorius — dr. Leonardas Andriekus, O. F. M. Administruoja Benvenutas Ramanauskas, O.F.M. Rdakcijos ir administracijos adresas: 361 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Metinė prenumerata — 15 dol.

Numeris pradamas redaktoriaus straipsniu „Lietuvių parapijos pavojus“. Ir po to nemaža dalis šio numerio medžiagos skiriama mūsų literatūros klasiko Vinco Krėvės 100 metų gimimo sukakčiai. Vacys Kavaliūnas rašo tema „Vincas Krėvė, jo gimtoji žemė ir žmogus“. Spausdinamas

Vinco Krėvės žodis, pasakytas 1952 m. Philadelphiaje jo 70 metų amžiaus sukakties minėjime. Duodama Vinco Krėvės 1951 metų laiško Faustui Kiršai faksimilė. Iš paties Vinco Krėvės raštų teikiamas poetiškas „Ilgesys“, paimtas iš Amerikoje išleistų Vinco Krėvės raštų pirmojo tomo. Ypač įdomus Petronėlės Orintaitės straipsnis „Knyga apie Krėvę, sukaktys ir anekdotai“. Autorė, atsižvelgdama i šiuo metu Lietuvoje paskelbtą Krėvės liečiantį medžiagą, ją čia papildo ir patikslina, pažerdama spalvingu savo atsiminimų pluoštą.

Skaitytojas tikrai bus smalsus ir Juozo Girniaus raštui „Jasperso filosofijos kaip „laisvo tikėjimo“ samprata (Nuo buities pažinimo i poetinę jos viziją)“. Marija Stankus-Saulaitė žvelgia i „Žemės“ antologijos įvadą i poetis, minint antologijos 30 metų išleidimo sukaktį. Petras Dauginis, S.J. svarsto temą „Katalikai ir visuomeninė veikla“. Spausdinama Rašytojo malda, kalbėta suvažiavimo mišiose Clevelande. Prisimenamas prel. Liudvikas Mendelis, miręs liepos 15 d. Baltimorėje. Eglės Juodvalkės poezijos puslapis liudija autorės kūrybinę brendimą tiek minties, tiek įvaizdžių, tiek aplamai formos struktūros prasme. Minint 45 metų sukaktį nuo „XX amžiaus“ išleidimo Kaune, Stasys Yla pateikia daug anų dienų puikių istorinių detalių straipsnyje: „XX

amžius“ — dienraštinė naujovė.

Apžvalginėje žurnalo dalyje K. T. Rašo apie pagrindų ieškojimą naujų laikų pasaulėvaizdžius; Antanas Maceina atsako kun. V. Bagdanavičiui ir kun. F. Jucevičiui asmens nemirtingumo tema. Daug dėmesio skiriama šių metų lietuvių rašytojų suvažiavimui Clevelande: duodamas bendras jo aprašas (L. Andriekus), spausdinamas Bern. Brazdžionio žodis, prisimenama Lietuvių rašytojų draugijos istorija. Pateikiami išpūdziai ir iš šių metų Poezijos dienų Chicagoje (J. Prunskis). Tik čia aprašymo pradžioje cituojamos dvi poezijos eilutės labai neakylai priskiriamos Kaziui Bradūnui, kai iš tikrųjų jos yra Bernardo Brazdžionio. Astronomijos mėgėjai ir šiaip įvairių mokslo žinių smalsuoliai godžiai skaitys apie Saturno žiedų enigmą (A. Radžius).

Naujų knygų puslapiuose recenzuojama: Jono Vizbaro Sūdavo, romanas „Alsenų kunigaikštys“ (V. Kulbokas) ir J. Savojo literatūrinių apybrazų knyga „Laisvos atostogos“ (Pr. R.).

Numeris iliustruotas dailininku A. Mončio, R. Jautokaite, Ad. Varno, P. Aleksandravičiaus, R. Lankausko, Ad. Galdiko darbais ir šiaip su tekstu susijusiomis nuotraukomis. Ar tik ne apsirikiimas — R. Jautokaite aliejinis paveikslas „Ispūdis iš Izraelio“ greičiausiai rodomas apverstas, nes įprastas hebrajiškasis žibintas „žemyn galva“. Nebent dailininkė taip būtų norėjusi?

• **CHRONICLE OF THE CATHOLIC IN LITHUANIA**, No. 50, December 8, 1981. American Publication July 1, 1982. Translated by: Vita Matusaitis. Translation Editor: Rev. Casimir Pugevičius. Copy Editor: Marian Skabeikis. Published by the Lithuanian R.C. Priests' League of America, 351 Highland Blvd. Brooklyn, N.Y. 11207.

• **Petras Stravinskas, ATSEMINIMAI IR PASAULŽVALGA**. Raštai ir credo. Antra knyga. Išleido komitetas P. Stravinsko raštams leisti. Knyga 216 psl., kaina nepažymėta.

Viktoras Petravičius

Lietuviai Paryžiuje

Paryžiaus prisiminimai

„Gyvename mūsų viešbuty net keturi lietuviai: Paulius ir Viktoras, du dailininkai, studijuoją Meno akademijoje, ir Juozas, prancūzų filmų artistas.

Paulius su Viktoru gyvena net septintame aukšte, patioj pastogė, iš kurios, ypač vakarais, matyt įdomus vaizdas: balta, žibanti Sacre-Coeur bažnyčia, parūkavę Paryžiaus stogai, rausvas nuo šviesų dangus“.

Čia minimas Viktoras yra Viktoras Petravičius Paryžiuje 1936 metais, Paulius yra Augustinavičius-Augius, Juozas yra Miltinis. O tų cituotų eilučių autorė yra žurnalistė

rašytoja Liūnė Janušytė. Jos knyga po to išėjo vardu „Kortektūros klaidos“.

Tie Lietuvos anuo metu vakarietiško mokslo ir išpūdzio ištroškę jaunuoliai Viktoro Petravičiaus tada taip buvo pavaizduoti St. Michel bulvare prie Café du Pont, kaip matome čia aukščiausio regimam medžio raizinyje. Ir šis kavinė, ir „Gare du Nord“, ir „Liūnė su Morisu“ yra ir šiemetinės Viktoro Petravičiaus parodos temos. Tų ir kitų pavidinimų spalvotos grafikos pradėdant lapkričio 2 d. bus matomos „Galerijoje“, 744 North Wells gatvėje, Chicagoje.

Nauja opera Chicagoje

Darius Lapinskas, prasidedant naujam muzikinės veiklos sezonui, organizuoja Chicago Chamber Opera Company. Bus statomos senosios klasikinės operos naujame apipavidalinime ir šiuolaikinės operos. Planuojama ir paties Dariaus Lapinsko operos „Amadaro“ premjera. Ieškoma dailininkų. Besidomintys gali paskambinti telefonu: (312) 233-4110.

Dobužinskis apie Čiurlionį

(Atkelta iš 3 psl.)

kad „Rex“ buvo naujo, neįvykdyto paveikslų ciklo pradžia.

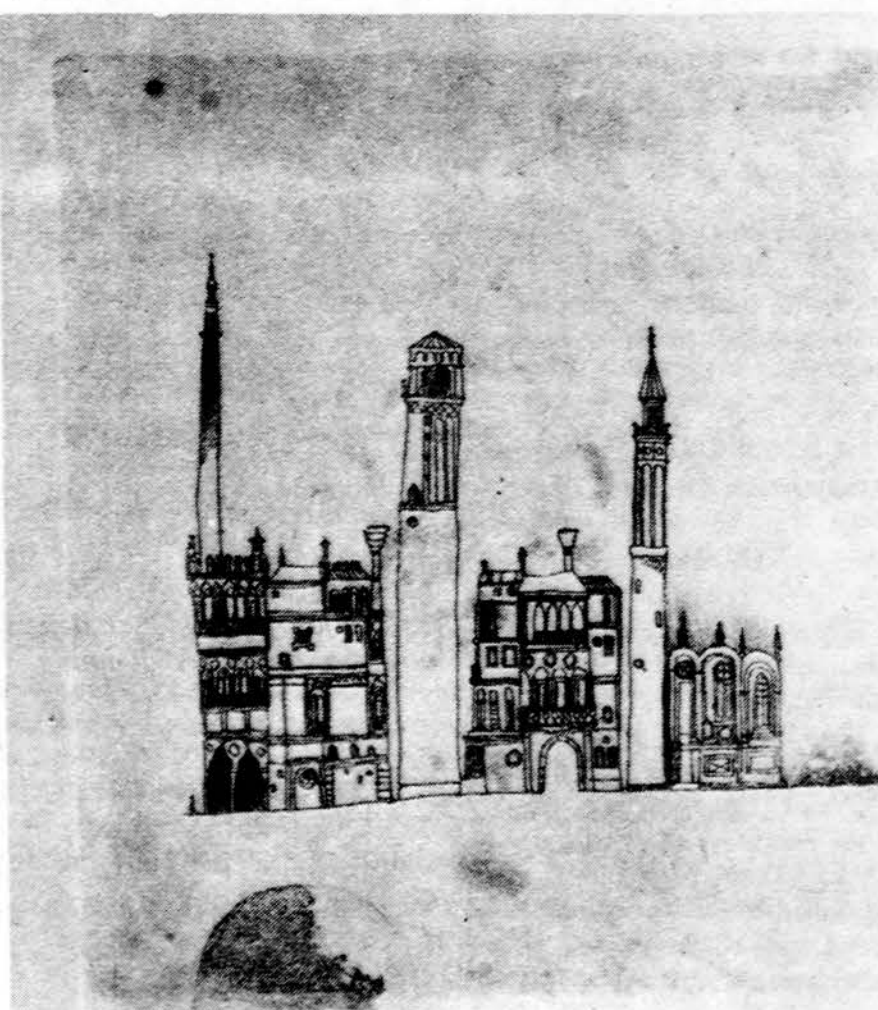
1908 - 1909 m. „Salono“ paroda, kurioje pirmą kartą buvo eksponuojami Čiurlionio paveiks-lai, tapo dailininko triumfu. Su retomis išimtimis kritika jį teisingai įvertino. Benua parašė apie jį entuziastingą kritiką.

Kiek prisimenu, Čiurlionis išvyko iš Peterburgo anksti pavasarį, o kai jis grįžo rudenį, aš buvau užimtas Maskvoje Dailės teatre, bet žinojau, kad, man nesant, jis buvo aplankęs mano šeimą. Paskui jis dingo. Žiemos metu grįžęs i Peterburgą susirūpinau, kad menininkas pas mus nesirodo (Tuo laiku jis gyveno Izmailovo prospekte), ir nuėjau jį aplankyti. Radau sunkiai sergantį. Skubiai apie tai pranešiau jo žmonai Vilniuje ir jo draugui Č. Sasnauskui, kuris buvo Peterburge. Daugiau Čiurlionio nebemačiau. Jis buvo išvežtas i Druskininkus, paskui i Varšuvą.)

*) Sis M. Dobužinskio straipsnis buvo perspausdintas M. V. Dobužinskio „Atsiminimuos“ iš rusų laikraščio „Novoje russkoje slovo“ 1965.X.10.

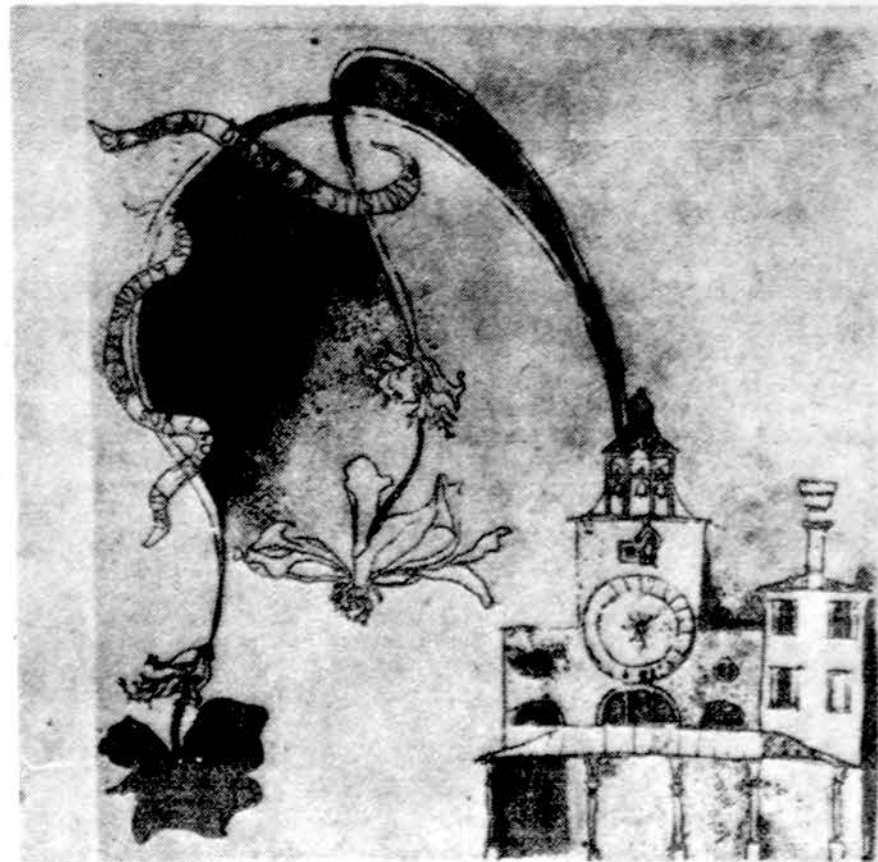
SVENTASIS RAŠTAS.

Komentarai — aiškinimai. Paruošė Kostas Burbulyš. Apaštalo Povilo laiškas. Išleista 1982 m. Chicagoje. Leidinys 320 psl., kaina nepažymėta.

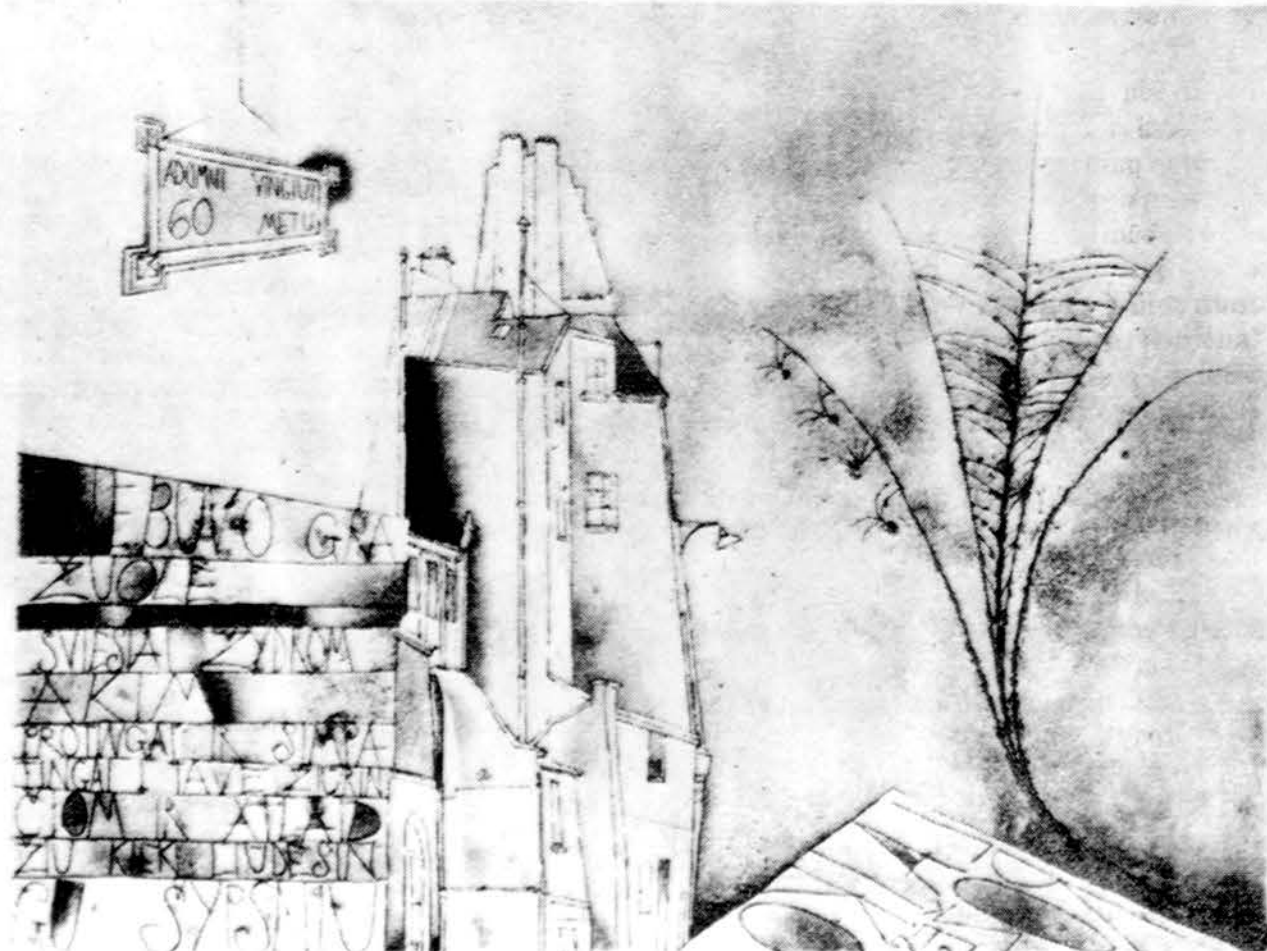
Zibuntas Mikšys

Trys kampanilės

Zibuntas Mikšys

San Giacomo de Realto

Zibuntas Mikšys

Laiko rožės